

אורי וישעי

בית מדרש רב פּעֵלִים ע"ש מרן הרב יוסף זי"ע בראשות כב' מו"ר הרב אורי סבן שליט"א

כתבייה ועריכה: אלון ארביב ס"ט הערות ניתן לשגר לתד' 613 נתניה 050-6229335 או בדוא"ל: alon@shtavgen.co.il

נתינת שבת: 10:16

יצאת השבת: 17:16 לדעת ר"ת: 17:49

עטרת פז

בימי האור, ימי החנוכה, תקנו לנו רבותינו תקנה אחת לפרסום הנס שעשה ה' לאבותינו, והיא תקנת הדלקת נרות חנוכה שמונה ימים. והנה הדלקת נרות החנוכה, לכאורה אינה באה לפרסם את כל נסי ה' שאירעו בימי החנוכה, אלא אך ורק את נס פך השמן, שנותר רק פך אחד של שמן טהור במקדש, ולא היה בו להדליק אלא ליום אחד, ונעשה נס ודלקו ממנו הנרות שמונה ימים, אבל על שאר נסי ה' לא תיקנו לנו רבותינו איזו תקנה שנעשה לפרסם הנסים, שנצחו מעטים את הרבים, ושלא נכחד שם ישראל מן העולם.

והדברים טעונים ביאור יותר, כאשר אנו מתבוננים בנוסח "על הנסים" שבתפילת שמונה עשרה ובברכת המזון, שבו נזכר נס הניצחון של המכבים נגד היוונים, שבאו היוונים "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", ואתה ברחמיך "מסרת גיבורים ביד חלשים, רבים ביד מעטים", וכו', ואילו הנס המופלא של פך השמן לא נזכר כלל בנוסח על הנסים. ואם ראו רבותינו חשיבות גדולה כל כך בנס פך השמן, עד שתיקנו כנגדו מצות הדלקת נרות חנוכה, אם כן היה מן הראוי גם כן שיוזכר נס זה בתפילה ובברכת המזון, ולמה זה יעדר שמו של עיקר הנס מן התפילה, העיקר חסר מן הספר?!

והנה ידועה ומפורסמת הגמרא בתענית (כה.), על מעשה רבי חנינא בן דוסא, שפעם אחת בתו טעתה ושמה חומץ בכוסות הנרות במקום שמן, והיתה יושבת ובוכה על כך שתיכף יכבו לה הנרות ובני המשפחה ישבו בחושך כל ליל שבת קודש. ראה אביה הגדול בצערה ואמר לה, בתי, למה תבכי? מי שאמר לשמן וידליק הוא יאמר לחומץ וידליק!!! וכדבריו כן היה באמת, שדלקו לה נרות החומץ במשך כל השבת, ולא כבו אלא במוצ"ש. ומבואר אם כן שכדוגמת נס פך השמן שהיה לחשמונאים, אירע גם כן אצל רבי חנינא בן דוסא. ואם כן נראה לכאורה שאין מה להתפעל כל כך ממופת זה שנעשה למכבים, שכבר היתה כזאת מעולם שיארע כן לצדיקים, שיהפוך ה' מנהגו של עולם למענם בדבר זה, ואם כן מה כל הרעש הגדול הזה שהרעישו רבותינו בתקנם לנו תקנה לזכר נס פך השמן, ואילו את עיקר הנס, הלא הוא נס הנצחון, לא ראו לציין במעשה דומה.

ונראה לבאר הענין, שבאמת עיקר הנס בימי החנוכה היה נס הנצחון של המכבים כנגד היוונים הרשעים, אלא שכל הנסים במלחמות המכבים לא היו למעלה ממנהגו של עולם ממש, ויוכל המכחיש לטעון שלא היה הנצחון אלא בזכות גבורתם העילאית של המכבים, שאף שלא היו אלא מעטים, מכל מקום בגבורתם וחכמתם בתכסיסי מלחמה ידעו איך לנצח את צבאות היוונים הרבים. אבל בזכות נס פך השמן, יסתמו טענות המתפלספים בדבר זה, שכן נס פך השמן היה ללא ספק יוצא מגדרו של עולם, וכיון שכן, מגלה הוא לנו גם על שאר נסי חנוכה שהיו כולם מאת ה', אלא שחלק מן הנסים הם גלויים, וחלק מהם הם נסתרים, ועל הכל אנו מודים לה' יתברך בימים אלו באמירת ההלל, ובקיום תקנת חז"ל להדליק נרות חנוכה שמונה ימים.

ומזה הטעם גם כן, אין אנו מציינים את ימי החנוכה בסעודות ובתענוגים כפי שאנו נוהגים בשאר ימים טובים ומועדים, משום שעיקר הנס שאנו מודים עליו לה', אינו על הצלת הגוף הגשמי מהיוונים, שהרי היוונים כלל לא רצו להרוג את ישראל, אלא רק להרוג את נשמתו של עמינו, ועל כן מן הראוי לעשות זכר לנס בדבר שהוא רוחני, באור נרות החנוכה, שהם סמל לנשמת האדם ולאור הרוחני שבנשמתו.

קואי אורי - סיפור לשבת הילולת הצדיק רבי יוסף אלמערבי זי"ע

לכבוד הילולת הצדיק רבי יוסף אלמערבי זי"ע, נכתוב מעט מזערי על חיו, רק נציין כי הצדיק לא השאיר חיבורים או חידושים כתובים בתורה, וכל מה שידוע עליו זה מתוך סיפורים ומעשי מופת המופיעים בספר "יוסף חיי" להרה"צ רבי חואתי דמרי זצ"ל מאלחאמה וסיפורים מפי השמועה. ידוע שרבי יוסף היה אחד מעשרת התלמידים שלמדו את חכמת הקבלה יחד עם רבי חיים ויטאל זצ"ל אצל רבנו האר"י הקדוש זצ"ל בעיר הקודש צפת. יצוין כי לגבי זהותו המדויקת של רבי יוסף אלמערבי זצ"ל קיימת אי בהירות וככל הנראה הכוונה היא לרבי יוסף בן טובל המערבי שהיה תלמיד האר"י הקדוש זי"ע.

רבי יוסף אל-מערבי זצ"ל הגיע לעיר אלחאמה שבתוניס מארץ המערב, היא ארץ ישראל, וזאת כפי שמעיד עליו שמו, ובהגיעו מונה לאב בית הדין בעיר, וכונה בפי הגוים "גיד ליהוד". וידוע כי כאשר קרב יומו ללכת בדרך כל הארץ קיבץ את בני ביתו ואת ראשי הקהילה ואמר להם, היום יום שישי ערב שבת קודש ואני הולך בדרך כל הארץ, על כן אבקש מכם עדה קדושה שלא תקברוני במוצאי שבת כי אם היום יום השישי, ואל תקימו על קברי מצבה בנויה, אנא הניחו על קברי גל אבנים מאבני המקום זכר לחורבן בית המקדש. וכך היה, כאשר נפטר הרב הקדוש. יום שישי הוא יום קצר, המלאכה בו מרובה והקהל דוחק, ואז נעשה נס יהושע בן-נון "שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון" החמה עמדה האמצע הרקיע עד אשר סיימו קהל עדתו לקבור את הצדיק רבי יוסף אל-מערבי זצ"ל. באותה תקופה לא נרשם זכרון תאריך פטירתו, נקבע כי ראש חודש טבת (בעיצומו של חנוכה) הוא יום פטירתו, וביום ההוא נערכת הילולה ואלפים נוהרים להשתטח על קברו. רבי יוסף אל-מערבי נפטר בערך בשנת השי"פ (למנין הגוים 1625). היום בישראל נערכת ההילולה ברמלה.

נסים עשה לי- ימים מספר לאחר קבורתו של הרב הקדוש בשדה החיטה עבר במקום הערבי בעל השדה, והנה באמצע השדה עומד לו גל אבנים אשר לא היה בעבר, כעס מאוד הערבי ומיד חשב בלבו זה טחט תעלול יהודי חדש, מיד לקח מעדר בידו והחל לפזר את גל האבנים, לא הספיק לפזר שתיים או שלש אבנים, לפתע חשכו עיניו מלראות, זרק את המעדר והחל לפשפש בעיניו אך דבר לא עזר הכל חושך ואין הוא רואה דבר, החל הערבי לצעוק ולבכות, הערבים בסביבה שמעו את קול הצעקות והבכי מיד ניגשו אליו ולקחוהו אל ביתו, בני משפחתו שלא ידעו דבר לקחוהו לרופא, אך דבר לא עזר ומרפא לא היה לו.

בלילה בלכתו לישון ויחלום חלום והנה עולה לפניו דמות אדם ולו זקן לבן ופניו זוהרות ויאמר לו אני רבי יוסף אל-מערבי הקבור בשדה החיטה השייך לך, למה תרצה להפריע למנוחתו. נבהל הערבי מאוד ויבקש סליחה ומחילה ויבטח לו כי ישוב מחר אל השדה ויחזיר את האבנים למקומם וידור נדר על עצמו לעשות הילולא מדי שנה במקום, אך בקש מהרב הקדוש כי ישיב לו את מאור עיניו. ואכן בבוקר שב מאור עיניו, מיד קבץ את כל בני משפחתו ויספר להם את אשר חלם, מיד הלכו כולם אל הקבר, החזירו את האבנים למקומם וערכו הילולה במקום.

ומאז ועד היום מדי שנה בשנה ביום ר"ח טבת, כך קבעו יהודי המקום, נערכת הילולא רבתי לצדיק ר' יוסף אלמערבי זצ"ל במקום ההוא בשדה החיטה, ורבבות נוהרים להשתטח על קברו יהודים וערבים גם יחד, ומספרים על מעשי נסים רבים שהיו לאנשים אשר פקדו את קברו של הצדיק.

מספרים על נס שארע בזמן מלחמת העולם השנייה (שנת 1939) בזמן שהצבא הגרמני ימי"ש פלשו לתוניסיה, אחד הטנקים דהר אל תוך השדה שבו נמצא קברו של הצדיק רבי יוסף זי"ע, בהגיעו אל הקבר מיד נעצר ללא שום סיבה וצוות הטנק מת במקום, הטנק נותר בעינו עד עצם היום הזה.

חכמת יוסף

"הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו" (מא - לח) ובמדרש אם נלך ונבקשנו מסוף העולם ועד סופו לא נשכח כמוהו, ע"כ.

שרי פרעה היו טענו שעל פי החוקה המצרית אין עבד זכאי למשול (ראה רש"י פסוק יב), אולם פרעה השיבם שיוסף אינו עבד ככל העבדים, שהוא יוצא מן הכלל ואין חוק זה חל עליו כל עיקר. חזרו והקשו השרים: אם-כן, הרי צריך להיות סעיף מיוחד בחוק הזה, שעבד מחונן בכישרונות מופלגים זכאי למושל? השיב להם פרעה: גם אם נלך ונבקש מסוף העולם ועד סופו, לא נמצא אדם כמותו, וממילא לא ידעו מחוקקי החוק לציין את הפרט הזה, מכיון שלא העלו כלל על דעתם שאפשר להיות אדם כזה בעולם... (נחמד ונעים)

לוי ס' יוסף

"...ויצַעק הָעַם אֶל פְּרֹעֶה לֵאמֹר פְּרֹעֶה לְכָל מִצְרַיִם לְכוּ אֵל יוֹסֵף אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֵם תַּעֲשׂוּ" (בראשית מ"א, נ"ה). ופרש"י, לפי שהיה אומר להם יוסף שימולו; והטעם שבקש זאת מהם הוא, יען ראה שבני ישראל ישארו במצרים זמן רב וכאשר יבטלו מצות מילה לא תהיה להם תקומה, חלילה, לכן הרגיל גם את המצרים שימולו וממילא לא יבטלו מצוה זו, היות אשר גם המצרים מלים את עצמם.

בדרך צחות אפשר לומר, העשירים שילמו בעבור התבואה ומכר להם אפילו שלא מלו והעניים קבלו בחנם ומהם שאל שימולו את עצמם; ובזה התחכם יוסף למצוא אמתלה בעבור פרעה, שבכונה מצוה אותם למול, כי אז לא יערימו העשירים לומר שהם עניים למען יתנו להם בחנם, שכן כל מי שאינו עני באמת לא ירצה למול את עצמו בשביל רווח ממון.

אפיקורוס אחד מחוגי המתבוללים התפאר לפני הגאון רבי יהונתן איבשיץ זיע"א, כי לא מל את בנו הנולד לו והוסיף וטען, כי מנהג המילה הוא שריד מן התקופה האלילית וכי הונהג לראשונה במצרים העתיקה ומשם התפשט לעמים אחרים.

"אכן", נענע לו רבי יהונתן בראשו, "מקרא מפורש הוא בספר בראשית: 'אשר יאמר לכם עשו' ואומר שם רש"י, 'לפי שהיה אומר להם שימולו'. מכאן שהמצרים היו באמת מלים את בניהם. אך ממי למדו את המנהג הזה? מיוסף היהודי..."

לא נחה דעתו של האפיקורוס והוסיף להתוכח. "אבל זה אינו מתקבל על הדעת. וכי לשם מה השתדל יוסף להשפיע על המצרים שימולו את עצמם? איזה ענין היה לו בזה שהמצרים יהיו נימולים דוקא?!"

הסביר לו רבי יהונתן: "מאז ומעולם היו לנו אפיקורסים 'מתקדמים', ששאפו להדמות לגוים ואשר סיסמת חייהם היא 'נהיה ככל הגוים', לכן השתדל יוסף להשפיע על המצרים שימולו את עצמם, כי כך היה סיכוי שגם האפיקורסים, הלהוטים להדמות לגוים, ימולו את בניהם.

ד"ת להצלחת ידידינו היקרים, רב פעלים לתורה ולתעודה, אוהבי רבנן ותלמידהון
החפצים בעילום שם שיזכו לכל משאלות לבם לטובה ולברכה, העורך

הליכות אלפי

הדלקת נרות חנוכה בערב שבת

טוב להחמיר להתפלל מנחה בערב שבת חנוכה קודם הדלקת הנרות, מפני שתפילת מנחה היא כנגד קרבן התמיד של בין הערביים, והדלקת הנרות היא זכר לנס שנעשה במנורת בית המקדש, וסדר העבודה בבית המקדש היה, להקדים הקרבת קרבן התמיד להדלקת הנרות, ומכל מקום, אם אינו מוצא בנקל מנין שמתפללים מנחה מוקדמת, כתב מרן הגאון רבנו עובדיה יוסף שליט"א (חזו"ע, חנוכה), שעדיף שיקדים הדלקת נרות חנוכה לתפילת מנחה במניין, מאשר להתפלל מנחה ביחידות ואחר כך להדליק נרות.

ואין להקדים את הדלקת נרות החנוכה בערב שבת יותר מדאי, אלא ידליק כעשרים דקות לפני השקיעה, ואם רצה להקדים רשאי, ובתנאי שלא ידליק מוקדם יותר מפלג המנחה, שהוא שיעור שעה ורבע בשעות זמניות קודם שקיעת החמה.

בערב שבת חנוכה, מדליקים נר חנוכה תחילה ואחר כך נר שבת, ואם התאחר מאד עד סמוך לכניסת השבת, יכולה האשה להדליק נרות שבת מיד אחר שהדליק האיש את הנר הראשון של חנוכה, ובעודו ממשיך להדליק את שאר הנרות, תדליק האשה נרות שבת.

צריך לתת שמן או לשים נרות שיהיו ארוכים דיים בערב שבת, כדי שידלקו לפחות עד חצי שעה אחרי צאת הכוכבים, ושיעור צאת הכוכבים בארץ ישראל הוא בערך שיעור רבע שעה לאחר שקיעת החמה. ומי שאין לו נרות שיכולים לדלוק שיעור זמן זה, ידליק לכל הפחות נר אחד כזה לצאת בו ידי חובת עיקר התקנה.

הדלקת נר חנוכה במוצאי שבת והדלקת נר חנוכה מנר חשמל

במוצאי שבת חנוכה, מדליקים בבית הכנסת נרות חנוכה, ואחר כך מבדילים על הכוס, כדי לאחר יציאת השבת כמה שאפשר, ואף על פי שהמדליק נרות חנוכה, פורק מעליו את קדושת השבת, מכל מקום הרי כל הציבור שאינם מדליקים נשארם בקדושת השבת עד שיבדילו. וגם כדי שיהיה פרסומי ניסא בהדלקת הנרות בבית הכנסת, שהרי אם יבדילו קודם ההדלקה, כבר רוב הציבור ילכו לבתיהם קודם ההדלקה.

וכשמגיע אדם לביתו, כיוון שבלאו הכי בעצם מעשה ההדלקה מסיר מעליו קדושת השבת, לכן יקדים ההבדלה על הכוס תחילה, ואחר כך ידליק נרות, שתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם. למנהג רבים ושלמים הנוהגים להחמיר שלא לעשות מלאכה במוצאי שבת, עד שיבוא זמן רבנו תם, הוא הדין שאף במוצאי שבת חנוכה צריכים להמתין שלא להדליק נרות עד זמן רבנו תם, מפני שאין זה מנהג טוב בעלמא, אלא ראוי ונכון לכל אחד ואחת לנהוג כשיטת רבנו תם, ובפרט שכן דעת מרן הש"ע.

אין מברכים ברכת "בורא מאורי האש" על נרות חנוכה, שהרי אסור ליהנות מנרות חנוכה, ואין מברכים "בורא מאורי האש" עד שיאותו לאורו, והיינו הנאה מאור הנר, אבל על נר השמש שהוא חול, מותר לברך "בורא מאורי האש".

לעניין הדלקת נרות חנוכה בנר חשמלי כתב מרן שליט"א (שם), שאין יוצאים ידי חובה בהדלקת חנוכיה חשמלית, מפני שאין בחנוכיה חשמלית לא שמן ולא פתילה, והנס שהתרחש במנורת בית המקדש היה בשמן שהספיק לשמונה ימים, ולכן אף שמוותר להשתמש לנר חנוכה בנרות של נפט או שמן פרכין וכדומה, מכל מקום יש דמיון בינם לבין שמן זית, מה שאין כן בחשמל, ועוד נוספו בזה סברות לאיסור הדלקת נר חנוכה בחשמל. ומכל מקום כתב מרן הרב שליט"א, שאם יזדמן שאין לאדם שום אפשרות להדליק בשמן או בשעווה, ידליק במנורה חשמלית בלא ברכה. וצריך שיהיה הנר מונח במקום שאין רגילים להניחו בשאר ימות השנה כדי שיהיה ניכר שהוא נר חנוכה.